

א. רש"י פירש לפי שמקבלים טומאת נגעים. ומשמע שמדין תורה פסולים לסיכוך. ואולם ישנן דעות תנאים (בשבת כז) הסוברות שאינם מקבלים טומאה עד לאחר הטויה.

והתוס' (וכן נקט הר"ן) פרשו שלדברי הכל אינם מקבלים טומאה קודם טויה רק גזרו חכמים לפוסלם לסכך כי קרובים לקבלת טומאה, לכשיטו. ושמא דין זה אינו מוסכם, ולרבי יהודה כשרות לסיכוך אף מדרבנן (ולדעת הרמב"ן ועוד ראשונים (בשבת כז), לפי סומכוס קודם טויה כשר לסכך). ועוד צדדו התוס' שאפשר אף טווי כשר לסיכוך לרבנן, מפני שאינו מקבל שאר טומאות אלא טומאת נגעים.

והרמב"ם (סוכה ה) פרש טעם אחר: מפני שהפשתן נשתנית צורתו וכאילו אינו מגידולי קרקע. והראב"ד כתב: מפני שראויים ליתן את האניצים בכרים וכסתות והרי הם מקבלים טומאה על ידי דבר אחר [וצריך לחלק בין אלו לחצים זכרים שאעפ"י שמקבלים טומאה ע"י חיבורם לחץ, עתה נחשבים כדבר לעצמו ולכן מסככים בהם].

ב. גם אניצי פשתן של נכרים [שאינם מטמאים בנגעים] פסולים לסיכוך, כי אותו המין ראוי לקבל טומאה (עפ"י זכר יצחק נו, ג).

בהוצני פשתן (פשתן כמות שהוא בהוצין שלו) – כשרה.

בהושני פשתן – איני יודע. ונסתפק רבה בר בר חנה מהם ה'הושנים' שנסתפק בהם רבי יוחנן; האם נידוכו במכתשת ועדיין לא נופצו במסרק, אבל קודם דיכה בכלל 'הוצים' הם וכשרות, או שמא אפילו רק נישורו במים קודם שנידוכו, בכלל הספק הם.

הר"ן כתב עפ"י הרי"ף שיש לנקוט לקולא בספק זה, ופשתן שנשרה ולא נידוק – כשר. וכשיטתו שאניצי פשתן פסולים מדרבנן וספקא דרבנן לקולא. והריטב"א הקל יותר, שאפילו נידוק ולא נופץ מותר. אבל לשיטת רש"י יש להחמיר, כי לשיטתו הוא ספק בשל תורה (כן כתב הריטב"א לשיטתו. וכן כתב הרי"א, שאף אם שרה ולא דק אסור לסכך בו. וכן פסק הרי"צ גיאנות). ויש מהאחרונים שהורו לחוש לדעת רש"י לענין מקוואות (ע' זכר יצחק נו, ג; אגרות משה יו"ד ח"א קטז, ג).

הרמב"ם כתב (עפ"י הירושלמי, הובא ברא"ש) מסככים בחבלים של סיב ושל חלף וכד' שהרי צורתם עומדת ואינם פלים.

דפים יב – יג

כג. מהו לסכך במינים דלהלן?

א. מיני ירקות.

ב. מיני סנה.

ג. מוצא הדקל כשהוא עם ענפיו.

ד. גזע הקנה שיוצאים ממנו דוקרנים רבים.

ה. חבילות קנים שאגידתם אינה עשויה אלא לצורך המכירה.

ו. צריפי ערבה קלועה.

ז. ענפים וזמורות של עצי פרי, המחוברים להם פירות.

א. מיני ירקות שהם מאכל אדם (ערש"י וש"פ) – פסולים לסיכוך.

כתבו הפוסקים: אפילו לא הוכשרו לקבל טומאה פסולים (עפ"י תוספות רעק"א אהלות ה,ה; קרבן נתנאל ופרי מגדים, מובא במשנ"ב תרכט ס"ק כה וערוה"ש שם כ. וכבר מפורש הדבר בתורי"ד, ש'פסולת גורן ויקב' אמרה תורה ולא גורן ויקב עצמם, אפילו לא הוכשרו). והרש"ש כתב שאינם פסולים אלא מדרבנן. ויש מי שכתב שמדברי התוס' יוצא שכשרים (עפ"י רשימות שעורי הגר"ד לעיל יא. וע' בבכורי יעקב קונטרס תוספת בכורים – בדעת רבי יהודה להלן לו: וע"ע בהר צבי יג: אות ג).

מיני ירקות [אפילו אינם 'אוכל'] שריחם מבאיש; אמר אביי, אין מסככים בהם מפני שעוזב הסוכה מחמתם ויוצא. [ומהטעם הזה נחלק אביי על רב יהודה שאמר מסככים ב'שווצרי'].
מאותו טעם יש לפסלם גם לדפנות (ריטב"א ור"ן).

בדיעבד יצא ידי חובתו (רמב"ם, רא"ש).

מיני ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח, אמר רבי אבא אמר שמואל: פוסלים בסוכה משום אויר [בשלשה טפחים, ולא בד' כסוך פסול] כיון שנפרכים ונפלים לכשייבשו.

א. יש סוברים שירקות אלו העומדים להתייבש ולהיפרך, פסולים לסיכוך מדין תורה. ויש אומרים מדרבנן (ע' בריטב"א שתי דעות. ועתורי"ד. [והרש"ש צדד לפסול מדאורייתא מטעם סוכה שאינה ראויה לשבעה. ולפי טעם זה יתכן שגם אם לענין טומאה נידונים מהתורה כ'אהל' כל עוד לא יבשו, לענין סוכה פסולים מהתורה]. ואם נאמר שהרי הם כאויר מדאורייתא, אפשר שדינם כאויר גם לקולא כגון שיש שני טפחים סך פסול ועוד שני טפחים ירקות אלו, שאם הם כאויר אינם מצטרפים לפסול. ואולם הגרעק"א כתב לפסול בזה. וע"ע הר צבי).

ב. מכאן לכל דבר העשוי להתייבש בתוך שבעה עד שתהא חמתו מרובה מצלתו, פסול הוא מעתה (ר"ן).

ב. מיני סנאים והגאים; אמר רב חנן בר רבא: מסככים בהם. אביי אמר, ב'היגי' אין מסככים, כיון שעליהם נושרים הריהו עוזב ויוצא.

בדיעבד, יצא ידי חובתו (רמב"ם ה,ב, רא"ש).

ג-ד. מוצא הדקל כשהוא מחובר בענפיו; אמר רב גידל אמר רב: מסככים בו. ואינו בכלל 'גזרת אוצר' שגזרו בחבילות, כי אגד בידי שמים לא שמיה אגד. ואעפ"י שהענפים נאגדים יחדיו בידי אדם – אגד בדבר יחידי המחובר יחד אינו 'אגד'.
והוא הדין לגזע הקנה שיוצאים ממנו דוקרנים – כשר לסיכוך (רבינא בר שילא. וסייעוהו מהברייתא).

ה. דרש מרימר: אותם איסורים שבסורא שאיגודם אינו אלא למנין בעלמא לצורך המכירה (והלוקח לייבשם מתיר אגדם, שלא כשאר חבילות) – מסככים בהם ואינם בכלל גזרת אוצר, הלכך המסכך בהם לשם סוכה אין צריך להתיר אגדם.

ו. אמר רבי אבא: אותם צריפים העשויים מערבה קלועה (כפרש"י. והר"ן פירש: חבילות ערבה הנקשרות למטה ולמעלה), כיון שהותרו ראשי מעדניה (= הקשר העליון שבראש הנצרים) – כשרים לסיכוך ואין צריך להתיר הקליעה.

לדברי רב פפא מדובר כשהתיר גם את הקשרים שמלמטה. ולדברי רב הונא בריה דרבי יהושע אפילו לא התיר מלמטה כשר, שכל אגד שאינו עשוי לטלטלו (כגון זה שמהתיר קשר העליון אם אתה מטלטלו הוא ניתק מאליו. רש"י) – אין שמו 'אגד'.

הריטב"א כתב: כל אגד שאינו עשוי לטלטלו לא שמה אגד, גם אם יכולים לטלטלו באותו אגד. אך מרש"י ור"ן יש לדייק לכאורה שרק אם אי אפשר לטלטלו מותר.

ז. ענפים וזמורות המחברים לפירותיהם (שהם מאכל אדם. פוסקים); אם הפסולת מרובה על האכלים – כשרה, ואם לאו – פסולה. אחרים אומרים עד שיהו הקשים (= החלקים העציים שבצמח) מרובים על הידות ועל האכלים.

פרשו בגמרא שלדעת רבי אבא מחלוקתם היא האם הידות מקבלות טומאה ופסולות לסיכוך, או אינן מקבלות טומאה וכשרות (ומצטרפות עם שאר העץ לעשות את הפירות מיעוט. פוסקים). ולרב מנשיא בר גדא אפשר שלדברי הכל הידות כשרות, שהקוצר לסכך – אין לו ידות, ואחרים שפסלו – בשקצצן לאכילה ונמלך עליהם לסיכוך ועשה בהן מעשה מסוים, כדלהלן.

נקטו הפוסקים (רו"ה, ר"ן, רא"ש; או"ח תרכט, י) שמסקנת ההלכה כרב מנשיא שהקוצר לסכך – הידות כשרות לסיכוך. ואם קצר לאוכלים ונמלך לסכך – הידות [עד ג' טפחים בדרך כלל. ע' מג"א ומשנ"ב שם] פסולות וצריך שירבו העצים על הידות ועל האכלין. מלבד אם בססן (= דשן), אז עולות מתורת 'יד' וכל שהפסולת מרובה על האכלים כשרה.

דף יג

כד. א. מצות אוזב – בכמה קלחים וכמה גבעולים, למצוה ולעכב?

ב. מיני ירקות – האם נידונים כ'אהל' לענין הבאת טומאה וחציצה בפני הטומאה?

א. מצות אוזב בהזאת מי חטאת ב'אגודה' (גזרה שוה 'לקיחה – לקיחה' מאוזב האמור בפסח מצרים שנאמר בו אגדת אוזב. עתוס' מהספרי). ונחלקו תנאים בשיעורה; –

לדברי חכמים מצוותה בשלשה קלחים ושלשה גבעולים (בכל קלח גבעול אחד. רש"י כאן ועוד). וזהו למצוה, אבל לעכב – לא פחות משנים. ושיריו (כאשר נפלו קלחים מהאגודה) – אפילו אחד כשר. ולרבי יוסי, שלשה לעכב. ושיריו שנים.

[רבי יהודה אומר: שלשה קלחים של שלשה גבעולים כל אחד. עפ"י פרה יא, ט. ורש"י בשבת קט: פירש כן בדעת ת"ק, וכבר עמד על כך הרש"ש].

א. הלכה כחכמים ששנים לעכב (רמב"ם פרה יא, ד; ריטב"א). ולענין שיריו משמע ברמב"ם שאף בדיעבד אין כשר באחד (עפ"י כסף משנה, דלא כמו שצדד הר"י קורקוס).

ב. נראה מדברי רש"י שצריך שיקח האוזב עם השורש. ונראה שהוא הדין לעץ ארוז (עפ"י רש"ש).

ב. מיני ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח, מביאים את הטומאה על ידי האהלה, ואינם חוצצים בפני הטומאה – שהואיל והם מתיבשים ונפרכים, גזרו בהם חכמים (רש"י ותוס') גם בעודם לחים ושלמים שלא יחוצצו.

מדין תורה נחשבים עתה 'אהל' לחוץ בפני הטומאה [אם אינם מחוברים שנעים ונדים ברות]. ומדובר כשלא הוכשרו לקבל טומאה, שאם כן הלא כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה (תוס'). ודחו מה שמופיע בפרש"י שאינם ראויים למאכל אדם ולכך אינם מקבלים טומאה). והרי"ד גרס 'אין מביאים את הטומאה ואין חוצצים' – שאינם נחשבים כ'אהל' מהתורה, מפני שעומדים להתייבש ולהיפרך (וע' גם בריטב"א).